

Ю.І. Шаповал

ЗМІНА ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ КИТАЮ: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Простежено тенденції та проблеми економічного розвитку Китаю. Проаналізовано основні напрями та критерії передислокації виробництва транснаціональних компаній. Досліджено наслідки переорієнтації економіки Китаю з експортної моделі розвитку на модель стимулювання внутрішнього споживання та поглиблення ринкової політики. Акцентовано на раціональних елементах досвіду економічного зростання Китаю для України.

Ключові слова: економічне зростання, експортна модель, внутрішній попит, переміщення виробництва, економічна стратегія.

Постановка проблеми. Тривалий час Китай проводив економічну політику, що заохочувала мультинаціональні концерни з США та Західної Європи переводити своє виробництво у Китай, де вони за рахунок дешевої робочої сили отримували колосальні прибутки. Згодом великі китайські корпорації почали масово скуповувати європейські компанії, що перебували на стадії стагнації, та отримали недоступні раніше для китайських виробників технології.

Сьогодні економіка Китаю залишається важливим двигуном зростання глобальної економіки, а внутрішній ринок Китаю, як і раніше, є привабливим для інвесторів. Переорієнтація Китаю з експортної моделі розвитку, що залежить від іноземних інвестицій, на стимулювання внутрішнього споживання означатиме істотні зміни в напрямках потоків ресурсів, доходів та інвестицій, що вже стало причиною для стурбованості деяких країн-сусідів в Азії, особливо тих, що швидко розвивалися в останні роки та стали досить залежними від економіки Китаю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості економічної динаміки Китаю вже тривалий час обговорюються вітчизняними та зарубіжними дослідниками, зокрема, роль економічних реформ аналізували В.Величко, Лі Цзи Шен,

В.Гельбрас, В.Мельянцев та інші дослідники. Окремі аспекти моделі економічного розвитку Китаю були досліджені В.В.Трофимовою, Л.Е.Гриніним. Основні детермінанти конкурентоспроможності китайської економіки розглянуто у працях Л.П.Кудирко, К.Й.Пугачевської. У світлі того, що в перспективі наслідки масштабних економічних змін Китаю зумовляватимуть відповідні тенденції у розгортанні фінансово-економічних процесів у глобальному масштабі, оцінка особливостей оновленої економічної моделі Китаю та результатів її реалізації набувають особливої актуальності.

Метою цієї статті є дослідження прикладних аспектів оновленої економічної моделі Китаю з урахуванням того, що модернізація економічної політики КНР є важливим фактором, який чинить і надалі буде чинити значний вплив на стан світової економіки. Дані обставини визначають також потребу використання раціональних елементів досвіду економічних перетворень Китаю в Україні. Завданнями дослідження є: визначити передумови і напрями передислокації центрів виробництва з Китаю; виявити наслідки переорієнтації Китаю з експортоорієнтованої моделі розвитку на стимулювання розвитку передового промислового виробництва (advanced manufacturing), яке є головним генератором інновацій у сучасній високотехнологічній і висококонкурентній економіці.

Виклад основного матеріалу. Економіка Китаю продовжує залишатися найбільшою у світі з-поміж країн, що розвиваються. Разом з тим, станом на 2015 р. за обсягами (19,695742 трлн дол.) вона наближається до масштабів економіки США (18,036650 трлн дол.). Проте посткризовий світ вже не може, як раніше, нарощувати обсяги закупівель китайських товарів, а кілька десятиліть економічного зростання призвели до того, що Китай стикнувся з серйозними проблемами: уповільнення темпів зростання (рис. 1), недосконала модель розвитку, орієнтована на експорт, та швидко старіюче населення. Досі Китай покладався на екстенсивне зростання, проводячи політику економічного зростання за рахунок накопичення капіталу та міграції робочої сили з сільської місцевості у міста.

Китай втрачає головну конкурентну перевагу – дешеву робочу силу. Товари китайського виробництва стає важче продавати, оскільки вони дорожчають, а попит відповідно на них па-

дає. Навіть китайські транснаціональні компанії розглядають можливість переведення своїх виробничих потужностей з Китаю в інші країни.

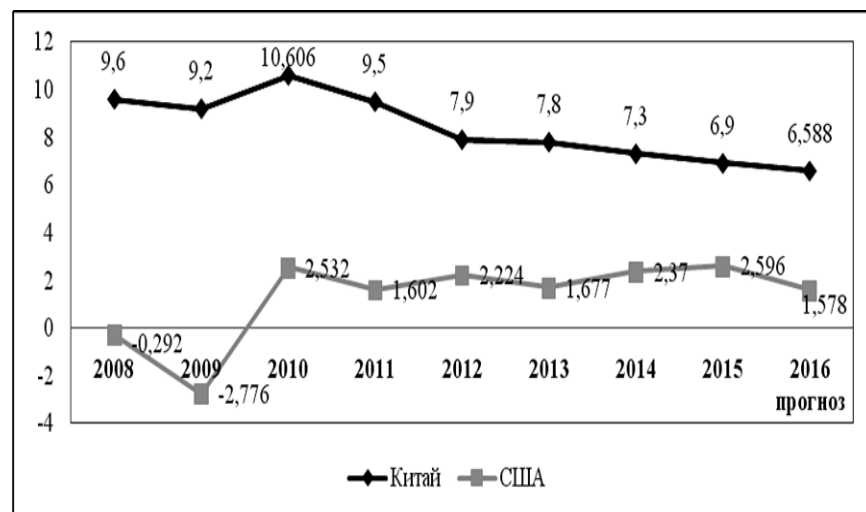

Рис. 1. ВВП Китаю та США у 2008–2015 рр., % [15]

Китайці стають з кожним роком багатшими: з 2000 р. по 2013 р. номінальна мінімальна щомісячна заробітна плата в Китаї підвищилася на 239,8%, або майже втричі (рис. 2). Згідно з дослідженням французького банку Natixis, через п'ять років вартість робочої сили в Китаї досягне рівня країни ЄС, а через сім – Японії [2]. Це пов'язано не тільки з браком робочої сили, а й зі зміною економічної моделі Китаю: економіка рухається в бік споживання і виробництва більш складної продукції.

Зараз споживання населення в КНР знаходиться на низькому рівні (2014 р. – 37,44%) порівняно із країнами ЄС (2014 р. – 56,76%) (рис. 3). Спроба збільшити споживання в найближчі десять років до 50%, щоб відповідати показникам провідних світових економік, вимагатиме випереджальної динаміки споживання порівняно з ВВП. Тобто при середньому зростанні ВВП Китаю в 7% потрібний буде щорічний приріст внутрішнього споживання на 10–11%. Це означає, що на аналогічну вели-

чину необхідно підвищувати й доходи [2], тобто китайська робоча сила буде дорожчати.

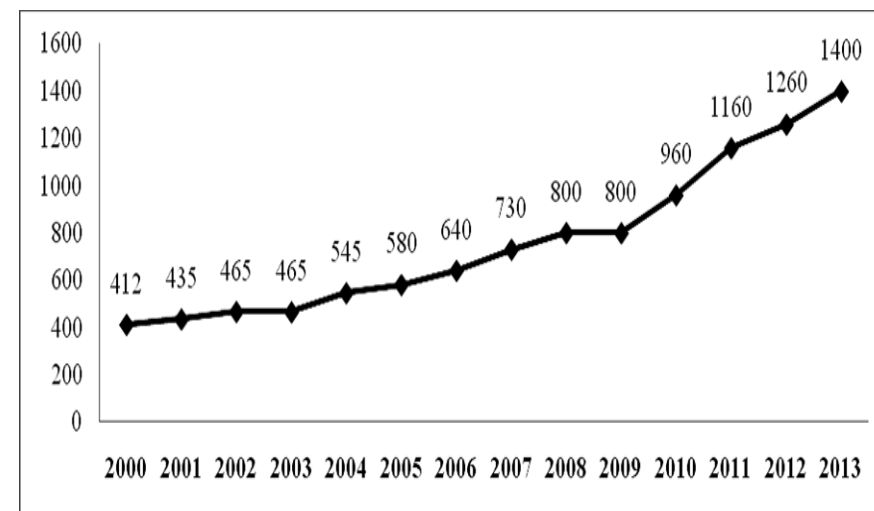

Рис. 2. Зростання мінімальної заробітної плати у Китаї, 2000–2013 рр., юань [7]

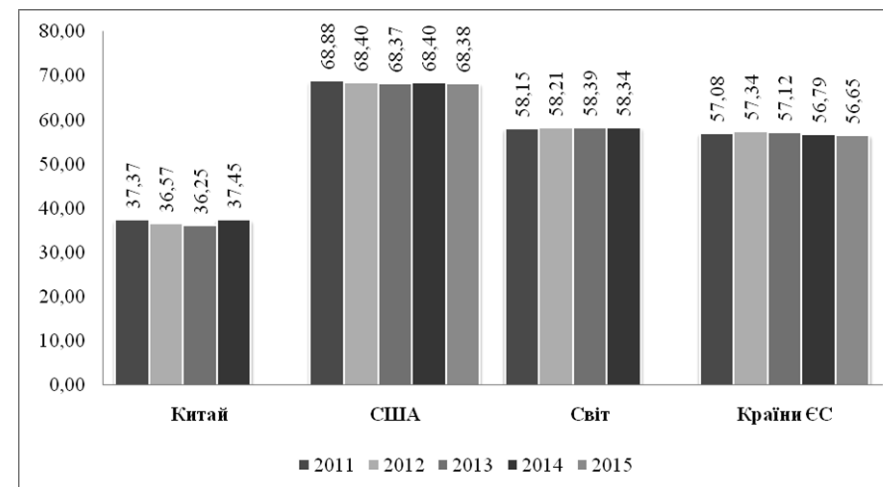

Рис. 3. Споживання домогосподарств у ВВП, % [9]

Інша проблема, з якою зіткнувся Китай – демографічна. Частка населення працездатного віку почала знижуватися з 2012 р. Дані вказують на те, що на заводах, що виробляють одяг та іграшки, працює населення у віці від 15 до 39 років. За останні п'ять років їх кількість скоротилася на 35 млн працівників [14].

Неурбанізоване населення стане джерелом середнього класу в Китаї. За прогнозами середній клас Китаю збільшиться з 35% до 75% протягом найближчих десяти років [10, с.14]. У той же час це вимагатиме інвестицій в інфраструктуру, систему освіти та медичного обслуговування, у розвиток трудомістких виробництв, які забезпечать зайнятість.

В умовах зростання зарплат китайська робоча сила перестає бути дешевою, що зумовило залучення інших факторів конкурентоспроможності. Так, протягом останніх трьох років Китай збільшив інвестиції в наукові дослідження і розробки з 15,3% до 17,5%, у той час як витрати інших світових лідерів скоротилися (рис. 4). Китай активно інвестує у промислове виробництво, підтримуючи різні важливі проекти від створення Китайської космічної станції й інфраструктури з виробництва енергії з відновлюваних джерел до ядерної енергетики [10, с.14].

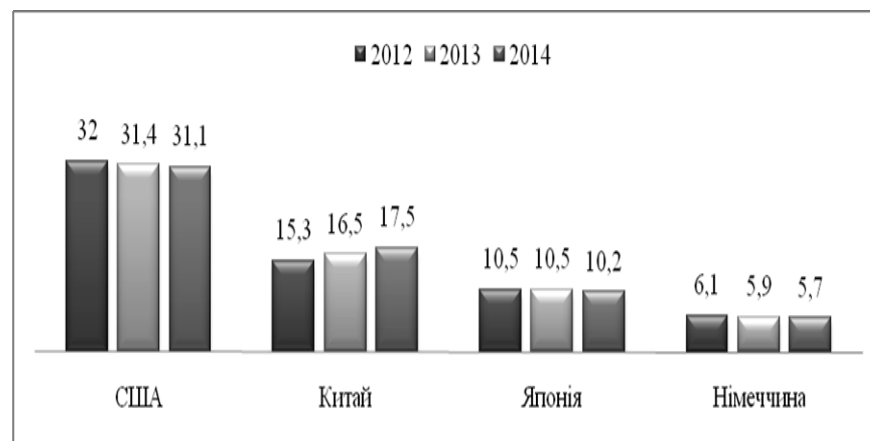

Рис. 4. Питома вага витрат на наукові дослідження та розробки окремих країн у загальносвітовому вимірі, % [10, с.5]

Працемісткі ж виробництва будуть переміщатися з Китаю у менш розвинені країни, де відбудеться зміна напрямів китайських інвестицій на користь виробництва готових виробів з більшою доданою вартістю. Компанії в трудомістких галузях перемищуються через зростаючий дефіцит робітників у Китаї. Роки високих темпів економічного зростання не тільки збільшили рівень заробітної плати, але й підняли сподівання робітників: багато китайців більше не хочуть виконувати чорну роботу.

Відповіддю Китаю на критичну масу нових проблем і задач розвитку стали наймасштабніші за останні 30 років економічні зміни: прем'єр-міністр Китаю Лі Кецянь заявив, що уряд буде дотримуватися балансу між стабілізацією економічного зростання і структурною перебудовою економіки [2]. Таким чином, уряд готовий до уповільнення зростання ВВП для того, щоб зосередитися на довгостроковій реструктуризації економіки, зниженні залежності від експорту та інвестицій і спробувати підвищити роль споживання.

12 листопада 2013 р. було оголошено про переорієнтацію на ринкову політику: лібералізацію валюти і процентних ставок, реформу банків і державних підприємств, покращення захисту прав землеволодіння для сільських жителів і кращих умов для міських мігрантів. Голова центрального банку Китаю Чжоу Сю-Чуань оголосив, що лібералізація процентних ставок завершиться протягом одного-двох років. Останні кроки по лібералізації ринків акцій і облігацій для поліпшення доступу приватних фірм до ринків капіталу також є позитивним кроком, як і нещодавнє розширення коридору коливань обмінного курсу. Згідно з оцінкою МВФ, обмінний курс Китаю в останні роки перейшов з категорії «значно занижених» до «помірно занижених» [4, с.12].

Глава Китаю Сі Цзіньпін заявив про те, що кількісні індикатори зростання ВВП вже не є єдиним показником роботи уряду, оскільки важливими результатами для країни є поліпшення умов життя людей, соціальний розвиток і збереження навколишнього середовища. Китай переорієнтується з експортної моделі, що залежить від іноземних інвестицій на внутрішнє споживання. Влада Китаю зацікавлена в першу чергу в посиленні внутрішнього попиту і розвитку виробництва товарів з високою часткою доданої вартості, а не у випуску дешевої електроніки або пошитті дешевих сорочок. Окрім того, в Китаї поси-

лено вимоги щодо захисту навколишнього середовища, що також збільшує витрати підприємств [2].

Очевидно, що нова економічна стратегія Китаю полягає у відході від стратегії високих темпів зростання за будь-яку ціну та в орієнтації на якість зростання, переорієнтації економіки з експортної моделі на модель стимулювання внутрішнього попиту.

Необхідно зазначити, що успішні азіатські країни, включаючи Південну Корею і Тайвань, свого часу теж здійснили переорієнтацію з експорту на внутрішній попит. Перетворення економіки Китаю є позитивним кроком для країни, проте ці зміни є значним викликом для транснаціональних компаній. Так, швидке зростання Китаю призвело до нових інвестицій в країни, куди виробники перемістилися через більш високі витрати в Китаї (в першу чергу, до В'єтнаму, Індії, Бангладеш, Індонезії, Мексики). Західні компанії, незадоволені зростанням виробничих витрат у Китаї, все частіше переносять виробництво на дешевші ринки або ближче до кінцевого споживача. Навіть китайські виробники почали переміщувати свої виробництва в країни Південно-Східної Азії [6].

За оцінками фахівців 100 млн робочих місць у трудомістких секторах буде переміщено з Китаю протягом найближчих декількох років [3]. Американські, європейські та японські компанії переводять виробництво з Китаю в місця з нижчими витратами. За даними консалтингової компанії BCG 37% американських корпорацій, що зосереджені в Китаї, планують або вже почали репатріацію виробництв назад у США. Серед компаній, чий оборот перевищує 10 млрд дол. США на рік, таких аж 48%.

Так, німецький концерн Simba-Dickie-Group повністю повернув випуск своїх дитячих товарів в Німеччину, компанія Apple ініціювала програму повернення виробництва комп'ютерів у США, концерн Adidas прийняв рішення про закриття фабрики в Китаї, компанія Philips повідомила про перенесення частини виробництва з Китаю у Нідерланди, пояснивши це тим, що вартість праці висококваліфікованих інженерів у Китаї помітно зросла. General Electric вже перемістила частину складальних виробництв з Мексики і Китаю в штат Кентуккі [2]. У 2010 році Бангладеш і В'єтнам перевершили Китай в якості найбільшого постачальника взуття Nike. Компанія Samsung Electronics будує завод за 2 млрд дол. США у В'єтнамі. Фармацевтична ком-

панія Sanofi оголосила про плани інвестувати 75 млн дол. США у В'єтнам, щоб зміцнити свої лідируючі позиції у Південно-Східній Азії [3]. Ще однією країною, котра отримує вигоду від проблем в Китаї, є Мексика, зокрема завдяки своїй близькості до ринку США, а отже й зниженні транспортних витрат.

Політична напруженість з Китаєм призвела до того, що прямі інвестиції Японії в Китай впали на 4,3% – до 7,1 млрд дол. США в 2013 р. Це виявилось позитивним для Індії і вже тепер індійський завод Dixon виробляє телевізори для японських фірм Panasonic і Toshiba. Havells є однією з індійських компаній, що перевела виробництво з Китаю через зростання витрат. Це стосується і компанії споживчої техніки Godrej, виробника мобільних телефонів Micromax, виробника автозапчастин Bosch та канцелярських виробів ІТС. Китайські компанії теж формують спільні підприємства з індійськими партнерами щодо створення виробничих баз в країні. Сьогодні вже 16 компаній перевели частину виробництва своєї продукції з Китаю до Індії і ще кілька заявили, що вони розглядають такий крок, щоб скористатися більш низькими витратами на оплату праці та сприятливою зміною валютних курсів. Одним з основних факторів переміщення обробної промисловості з Китаю в Індію є сприятливі курсові співвідношення: юань піднявся по відношенню до долара США, що робить китайський експорт дорожчим, а рупія в свою чергу впала, що робить імпорт більш дорогим [11].

Решоринг (re-shoring) – процес повернення раніше виведених за кордон виробництв, у т.ч. в Китай, – стає тенденцією. Він призводить не тільки до занепаду або навіть загибелі суміжних галузей, але й до того, що країна втрачає потенціал для появи інновацій та розвитку нових галузей у майбутньому [1]. Так, на економічному форумі у Давосі (січень 2014 р.) британський прем'єр-міністр Д.Кемерон наголосив на доцільності повернення (re-shoring) підприємств і робочих місць зі Сходу на Захід, чим вже займається низка базованих у США промислових компаній, і висловив сподівання, що у Британії також «...існує шанс стати решорною нацією («Re-Shore Nation»)), у тому числі завдяки заходам щодо поліпшення загального бізнесового середовища і забезпечення доступу до надійних і дешевих джерел енергії.

Китай продовжує активно інвестувати в Європу. За даними Міністерства Торгівлі Китаю, станом на кінець 2012 р. китайські підприємства в цілому вклали в економіку країн ЄС 31,5 млрд дол. США, створили в цих країнах майже 2 тис. підприємств і понад 42 тис. робочих місць [8]. За інформацією Heritage Foundation у кожному окремо взятому році інвестиції Китаю були сконцентровані на окремих країнах: так, у 2014 р. найбільшим об'єктом китайських інвестицій в Європу стала Італія. Пік надходження інвестицій у Португалію припав на 2011 і 2014 рр. Два роки об'єктом посиленої активності Китаю була Великобританія. З моменту боргової кризи постійно ростуть і грошові потоки в економіку Іспанії [5].

Крім того, природні ресурси Китаю обмежені, тому сьогодні арабські країни представляють для Китаю особливий інтерес через наявні у них ресурси. Так, економічні зв'язки між Китаєм і арабськими країнами протягом останніх десяти років істотно зміцнилися, зокрема обсяг торгівлі збільшився з 25,5 млрд дол. в 2004 р. до 238,9 млрд дол. в 2013 р. Протягом десяти наступних років обсяг китайсько-арабської торгівлі, як очікується, досягне 600 млрд дол. Китай намагається перебудувати свої відносини з арабськими країнами, щоби максимізувати свої вигоди від зростаючої торгівлі. Енергетичне питання є ключовим фактором у економічних зв'язках з арабським світом. З 2004 по 2013 рр. імпорт нафти з арабських країн до Китаю виріс більш, ніж на 12% щорічно в середньому, досягнувши 133 млн тонн на рік [13]. Зростання впливу Китаю в арабських країнах також сприятиме сприйняттю Китаю як лідера, що зумовить економічне зростання країни.

Важливою складовою економічних реформ Китаю є зміна підходів у регулюванні припливу і відпливу капіталу. Реформи щодо лібералізації прямих іноземних інвестицій у Китаї були розпочаті у 1994 р. Відтоді були послаблені майже всі обмеження для іноземних інвестицій. Відкритість рахунку операцій з капіталом, з одного боку, створює потужну конкуренцію для інститутів фінансового сектора, забезпечує диверсифікацію портфеля і можливість фінансування дисбалансів по поточних операціях, проте, з іншого – немає чіткого зв'язку між лібералізацією руху капіталу та економічним зростанням. Приплив капіталу може призвести до зміцнення обмінного курсу, падіння цін

на активи, однак лібералізація посилює ризик відпливу капіталу в умовах появи ознак фінансової нестабільності. Крім того, лібералізація веде до втрати автономії проведення економічної політики [12, с.3].

З 1 жовтня 2016 р. МВФ включив китайський юань у валютний кошик. При цьому юань відразу ж зайняв третє за значенням місце, отримавши частку майже 11%, долар залишився на рівні приблизно 40%, а ось частка євро знизилася з 37% до 31%. У довгостроковій перспективі плаваючий валютний курс юаня та статус світової резервної валюти сприятимуть реалізації оновленої економічної моделі.

Проаналізувавши основні особливості зміни економічної моделі Китаю, можна сформулювати основні уроки для України:

- по-перше, Україна повинна розвивати високотехнологічні галузі (наприклад, біотехнології, ІТ). Як і в Китаї, слід відійти від стратегії високих темпів зростання за будь-яку ціну та орієнтуватися на якість зростання;
- по-друге, як Китаю, так і Україні потрібно збільшити інвестиції в людський капітал;
- по-третє, Китай зацікавлений, у першу чергу, в посиленні внутрішнього попиту. Таким чином і Україні слід орієнтуватися на імпортозаміщення, а не на розвиток експортно-орієнтованих галузей (машинобудування, металургії, хімічної промисловості);
- по-четверте, рушійною силою розвитку Китаю були іноземні інвестори. Що стосується приватних місцевих підприємців, то в порівнянні з розвиненими країнами їх значимість в Китаї була нижчою, бо вони були позбавлені доступу до дешевих кредитів й обмежені багатьма заборонами. Тому в Україні слід надати підтримку малому та середньому бізнесу не лише змінами у податковому навантаженні, але й стимулювати банківську систему розробляти для таких підприємств доступні банківські продукти.

Тривале економічне зростання Китаю, забезпечене в основному за рахунок державних інвестицій і кредитування, мало важливе значення для подолання наслідків світової фінансової кризи в регіоні. З одного боку, це дало змогу підвищити рівень життя населення, хоча і призвело до зростання побоювань з приводу екологічних та соціальних наслідків.

В останні роки уряд Китаю стимулював інвестиції та кредитування, щоб зберегти рівень економічного зростання. Економіка держави була орієнтована лише на експорт. Індустріально розвинені країни переводили в Китай своє виробництво через дешеву робочу силу. Сьогодні ринок Китаю як і раніше є найбільш привабливим у світі, але для багатьох іноземних компаній все ускладнилося. Це відбулося через гальмування зростання, в той час як витрати ростуть. Міська робоча сила країни, яка виробляє більшу частину продукції, зростає повільніше. Китай не має достатньої кількості працівників для низькооплачуваних виробництв. Сьогодні китайський працівник прагне працювати на високотехнологічних виробництвах. Вікова група цієї робочої сили тепер скорочується. Тобто, Китай втрачає основну свою перевагу – дешеву робочу силу. Автоматизації та інших заходів для підвищення продуктивності праці в Китаї не буде достатньо для збереження переваг щодо витрат. Крім того, враховуючи зростання рівня доходів у Китаї, попит на товари в регіоні буде швидко рости.

Іноземні виробники зіткнулися з падінням прибутковості компаній у Китаї, що підвищить рівень зайнятості в інших країнах. Виробництво деяких товарів буде переноситись з Китаю в країни з дешевшою робочою силою, таких як В'єтнам, Індія, Бангладеш, Індонезія та Мексика. Транснаціональні компанії вже переміщують виробництво з Китаю. Відбувається регіональний розподіл по країнах обсягу закупівель, який раніше припадав в основному на один Китай. Переміщення трудомістких виробництв за кордон з одного боку підвищить продуктивність праці в Китаї, але одночасно скоротить попит на мало – і середньо кваліфіковану робочу силу, що в свою чергу матиме негативні наслідки для соціальної стабільності.

Китай не мав вибору, окрім як змінити свою модель зростання. Експортна модель розвитку економіки була доцільна, коли за межами Китаю спостерігалися високі темпи зростання, а значить і високий попит на продукцію. Однак попит знизився, на тлі чого постала проблема залежності економіки Китаю від зовнішньої кон'юнктури. Влада країни пішли на серйозну реформу, стимулюючи попит усередині країни.

Збалансована програма переорієнтації економіки Китаю включає високу віддачу інвестицій і більш високий рівень спо-

живання домашніх господарств. Що стосується банківського сектора, то подальша лібералізація теж повинна допомогти збалансувати попит в моделі зростання. Завдяки новій стратегії в міру інтернаціоналізації юаня і відкритості китайських фінансових ринків Китай може стати головним світовим експортером капіталу.

Щодо України, то незважаючи на те, що вартість робочої сили тут одна з найнижчих, країна не може розраховувати на масове переведення виробництва з Китаю. Україні, як і Китаю, необхідна відмінна модель розвитку. Замість значного використання доступних ресурсів, необхідна їх більш інтенсивна експлуатація та розвиток. Уряд України має зосередитися на довгостроковій реструктуризації економіки та спробувати підвищити роль споживання.

Отже, Україні необхідна співпраця з бізнесом у розвитку інфраструктури; розвиток малого і середнього бізнесу; приватизація великих державних компаній одночасно з їх модернізацією і збільшенням кількості робочих місць. Проте існуючий механізм приватизації необхідно вдосконалювати, а саме: запровадити прозору оцінку вартості підприємств; призначати адекватну ціну та залучати до приватизації не лише монополістів. Окрім того, слід передавати майно у приватну власність на конкретних умовах модернізації аби підприємства приносили прибутки, а отже й не збільшували навантаження на бюджет через безробіття та невиконання зобов'язань перед бюджетом. Без фундаментальних реформ з переорієнтації економіки в бік зростання споживання і стимулювання продуктивності темпи зростання продовжать помітно знижуватися.

Перспективним є подальше дослідження процесу економічного зростання Китаю у контексті переорієнтації економічної моделі розвитку країн, що розвиваються.

1. Айзятупов И., Лисовская В., Мордорян Т. Американцы бросают Китай. – 7 марта, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gazeta.ru/business/2014/05/07/6021597.shtml>.
2. Германов К. Китай нажал на тормоза. – 3 января, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.politekonomika.ru/dec2013/kitaj-nazhal-na-tormoza>.

3. Гетьман Є. Чи є альтернативи Made in China. – 26 березня, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/2014/03/26/431445>.
4. Доллар Д. Сдвиг в Китае / Д. Доллар // Финансы и развитие. – 2014. – № 6. – С. 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2014/06/pdf/dollar.pdf>.
5. Китай делает серьезную ставку на европейские активы. – 8 октября, 2014. – №159 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.capital.ua/ru/news/31268-ft-kitay-delaet-sereznuyu-stavku-na-evropeyskie-aktivy>.
6. Офіційний сайт Бостонської консалтингової групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bcg.com>.
7. Офіційний сайт Міжнародної організації праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ilo.org>.
8. Офіційний сайт Міністерства торгівлі Китайської народної республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mofcom.gov.cn>.
9. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org>.
10. 2014 The Global R&D Funding Forecast. – 2013. – December. – 36 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://abm-website-assets.s3.amazonaws.com/rdmag.com/s3fs-public/gff-2014-5_7%20875x10_0.pdf
11. Goutam Das. Made In China. As China begins to lose its competitive advantage, manufacturing starts moving to India. Edition. – March 2, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://businesstoday.intoday.in/story/india-benefits-china-begins-to-lose-manufacturing-edge/1/203040.html>.
12. Kevin P. Gallagher, José Antonio Ocampo, Ming Zhang, Yu Yongding. Capital Account Liberalization in China: A Cautionary Tale GEG Exchange //A Global Economic Governance Initiative policy brief. – July, 2014. – Issue 2. – P. 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bu.edu/pardee/files/2014/07/China-Capital-Account-PolicyBrief.pdf>.
13. Minghao Zhao. China's Arab March. – June 18, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.project-syndicate.org/commentary/minghao-zhao-lauds-china-s-efforts-to-deepen-its-ties-to-arab-countries#y27JdRzmhgWfMCiY.99>
14. Nike, other U.S. companies, move some manufacturing out of China. – March 12, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- http://www.oregonlive.com/playbooks-profits/index.ssf/2014/03/nike_other_us_companies_move_s.html
15. World Economic Outlook Database October 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/data/changes.htm>.

Транслітерований список джерел

1. Aizyatulov I., Lisovskaya V., Mordoryan T. Amerikantsy brosayut Kitai. – 7 marta, 2014 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.gazeta.ru/business/2014/05/07/6021597.shtml> [in Russian]
2. Germanov K. Kitai nazhal na tormoza. – 3 yanvary, 2014 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.politekonomika.ru/dec2013/kitaj-nazhal-na-tormoza> [in Russian]
3. Get'man Ye. Chi ye al'ternativi Made in China. – 26 bereznya, 2014 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.epravda.com.ua/publications/2014/03/26/431445> [in Ukrainian]
4. Dollar D. Sdvig v Kitae / D. Dollar // Finansy i razvitie. – 2014. – № 6. – С. 13 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2014/06/pdf/dollar.pdf> [in Russian]
5. Kitai delaet ser'eznyu stavku na evropeyskie aktivy. – 8 oktyabrya, 2014. – №159 (336) [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.capital.ua/ru/news/31268-ft-kitay-delaet-sereznuyu-stavku-na-evropeyskie-aktivy> [in Russian]
6. Ofitsiinii sait Bostons'koi konsaltingovoi grupi [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.bcg.com> [in Ukrainian]
7. Ofitsiinii sait Mizhnarodnoi orhanizatsii pratsi [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://ilo.org> [in Ukrainian]
8. Ofitsiinii sait Ministerstva torhivli Kytajs'koi narodnoi respubliky [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.mofcom.gov.cn> [in Ukrainian]
9. Ofitsiinii sait Svitovogo banku [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.worldbank.org> [in Ukrainian]
10. 2014 The Global R&D Funding Forecast. – 2013. – Issue 12. – P. 5 [Electronic resource]. – Mode of access : https://abm-website-assets.s3.amazonaws.com/rdmag.com/s3fs-public/gff-2014-5_7%20875x10_0.pdf
11. Goutam Das Made In China. As China begins to lose its competitive advantage, manufacturing starts moving to India. Edition. – March 2, 2014 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://businesstoday>.

- intoday.in/story/india-benefits-china-begins-to-lose-manufacturing-edge/1/203040.html.
12. Kevin P. Gallagher, José Antonio Ocampo, Ming Zhang, Yu Yongding Capital Account Liberalization in China: A Cautionary Tale GEGI Exchange //A Global Economic Governance Initiative policy brief. – July, 2014. – Issue 2. – P. 6 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.bu.edu/pardee/files/2014/07/China-Capital-Account-Policy-Brief.pdf>.
  13. Minghao Zhao China's Arab March. – June 18, 2014 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.project-syndicate.org/commentary/minghao-zhao-lauds-china-s-efforts-to-deepen-its-ties-to-arab-countries#y27JdRzmhg WfMCiY.99>.
  14. Nike, other U.S. companies, move some manufacturing out of China. – March 12, 2014 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.oregonlive.com/playbooks-profits/index.ssf/2014/03/nike_other_us_companies_move_s.html
  15. World Economic Outlook Database October 2016 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/data/changes.htm>.

Одержано 23.09.2016 р.